

Katowice, 14.08.2023 r.

prof. dr hab. Jadwiga Stawnicka
Kierownik Katedry Bezpieczeństwa Wewnętrznego
Wydział Zarządzania Sportem i Turystyką
Akademii Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach
Tel. 663 469 562
e-mail: jdwigastawnicka@wp.pl

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Jagody Overbeek

Odbiór społeczny zaprojektowanych praktyk dyskursywnych. Przypadek policyjnej kampanii „Nie reagujesz-akceptujesz”

napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Iwony Loewe,

Katowice 2023

Uwagi ogólne

Przedmiotem zainteresowania w recenzowanej rozprawie są zasygnalizowane w jej tytule zaprojektowane praktyki dyskursywne Śląskiej Policji prowadzone w ramach kampanii *Nie reagujesz – akceptujesz*, od chwili jej rozpoczęcia, a więc od 21 września 2011 roku do 31 grudnia 2022 roku. Kampania ma cel prewencyjny i popularyzujący oraz nagradzający pewne zachowania społeczne. W rozprawie Autorka podejmuje próbę ustalenia, jakie działania, strategie i techniki są podejmowane przez oficerów prasowych w celu stworzenia szans zaangażowania się społeczeństwa w zainicjowany przez Policję program prewencyjny. Wybór problemu badawczego należy ocenić jako trafny, aktualny i znajdujący swoje uzasadnienie zarówno w sferze naukowej, jak i w praktyce.

W pracy przeprowadzono nowoczesne opracowanie lingwistyczne kampanii, w którym uwzględniono praktyki dyskursywne Policji oraz odbiorców kampanii w mediach masowych, nowych mediach i nowych nowych mediach. Skutecznym narzędziem okazała się multimodalna analiza tekstu oraz analiza dyskursu. W drodze do efektów badawczych zastosowano analizę pragmatyczną, stylistyczną, ikoniczną oraz multimodalną.

Praca ma logiczną strukturę. Struktura pracy i jej kompozycja są bardzo przejrzyste, treści omawiane w kolejnych rozdziałach zostały wyróżnione na podstawie jasnych kryteriów.

Każdy z rozdziałów został podzielony na mniejsze fragmenty tekstu i każdy został opatrzony nagłówkiem.

Objętość rozprawy wynosi 228 stron, na który składają się następujące części: 8 rozdziałów (s. 8 – 206), *Wstęp* (s. 5 – 7), *Wnioski* (s. 206 - 208), po których zamieszczono *Bibliografię* (s. 209 - 219), *Netografię* (s. 219-221), *Spis fotografii* (s. 221 - 224), *Spis tabel* (s. 224), *Spis wykresów* (s. 224 - 226), *Spis ilustracji* (s. 226 - 227) oraz przytoczono *Źródła* (s. 227 - 228), z których korzystała Autorka rozprawy. Pięć rozdziałów poświęconych zostało rozważaniom teoretycznym i konceptualizacji pojęć użytych w rozprawie (72 strony). Trzy kolejne rozdziały stanowią część empiryczną. Najbardziej obszerny jest rozdział VII zatytułowany „*...*”, który liczy 92 strony. Łącznie część empiryczna liczy 125 stron.

Uwagi szczegółowe

Pracę rozpoczyna *Wstęp* (s.5 - 7), stanowiący uzasadnienie podjęcia wybranego tematu i jego zakres omawiany w pracy ze skrótownym opisem poszczególnych rozdziałów.

We *Wstępie* sformułowano cel pracy, którym jest *rozpoznanie i opis strategii i praktyk dyskursywnych wykorzystanych w kampanii, jej obecność w mediach, nowych mediach i nowych nowych mediach oraz jej społeczny odbiór [...], wypełnienie luki w refleksji lingwistycznej nad perspektywą dyskursu policyjnego, a także jego zdefiniowanie, czego dotychczas w polskim językoznawstwie nie uczyniono* (s. 5).

Rozdział I (s. 8 – 12) jest wprowadzeniem do tematu poprzez przedstawienie definicji pojęć z zakresu lingwistyki dyskursu. W Rozdziale II (s. 13 - 43), liczącym 31 stron, sformułowano 4 hipotezy, które wykazały potrzebę zbudowania definicji dyskursu policyjnego. W celu weryfikacji hipotez została wykorzystana indukcyjna metoda wnioskowania, a analiza materiału została oparta przede wszystkim na interpretacjach jakościowych, co zasługuje na szczególną pochwałę dotyczącą właściwego doboru metod badawczych.

Właściwe jest dokonanie charakterystyki obiektu dyscypliny – dyskursu oraz przejście do rozważań odnoszących się do praktyk dyskursywnych. Znaczący wpływ na perspektywę badawczą mają ustalenia Teuna van Dijka. Autorka rozprawy przyjmuje jako punkt wyjścia do opisu rodzajów dyskursów – dyskurs policyjny, definiując go (s. 72) jako *całokształt praktyk komunikacyjnych powiązanych z Policją, określony wypowiedziami i tekstami charakterystycznymi dla policyjnej aktywności*, tj. podczas realizacji zdań przez przedstawicieli tej instytucji. Wyrażają go różne gatunki dyskursu instytucjonalnego,

publicznego i urzędowego, a nadrzędną tematyką praktyk dyskursywnych, a więc także jego ostatecznym celem jest bezpieczeństwo.

Na szczególne podkreślenie zasługuje podrozdział poświęcony dyskursowi o bezpieczeństwie w refleksji humanistycznej, nawiązujący do mojej propozycji stworzenia subdyscypliny - lingwosecuritologii, co odnotowałam w książce *Dyskurs o bezpieczeństwie z perspektywy lingwosecuritologii* (Wyd. Uniwersytetu Śląskiego. Katowice 2016). Autorka rozprawy słusznie zauważa stosowanie przez Policję strategii autopromocyjnych jako zjawisko zinstytucjonalizowane i wolicjonalne. Pozytywnie oceniam zatem podbudowę teoretyczną, Autorka cytuje dużą liczbę tekstów źródłowych. Prezentowanie podejść badawczych w rozprawie nie stanowi jedynie opisu i relacją, a stanowi dyskusję i ocenę krytyczną.

W ramach Rozdziału III *Metody dyscypliny* (s. 44 - 49), wyróżniono podrozdziały *Dyskursywny obraz świata*, *Podstawy lingwistycznej analizy dyskursy Siegfrieda Jägera*. Sugerowałabym odnotowanie wystąpienia tych podrozdziałów w spisie treści. Jak słusznie zauważa Doktorantka, na dynamiczny opis znaczeń i sensów w dyskursie policyjnym pozwala dyskursywny obraz świata (DOŚ).

Doktorantka ponownie nawiązuje co celu pracy, kiedy pisze o określeniu i ewaluacji działań strategicznych i operacyjnych, jakie zostały przyjęte w kampanii, a także o zbadaniu, jakie strategie komunikacyjne (pisemne, wizualne, werbalne i dźwiękowe) zostały wykorzystane, aby osiągnąć założenia tego przedsięwzięcia (s. 49).

Rozdział IV (s. 50 - 54), liczący 5 stron, zawiera charakterystykę materiału badawczego, określa nadawcę instytucjonalnego *sensu largo* i *sensu stricto* oraz adresatów. Warto podkreślenia, iż przedmiotem analizy stało się aż 1766 tekstów wyekscerpowanych z 31 policyjnych stron internetowych Śląskiej Policji. Materiał był na tyle obszerny, że został zamieszczony w chmurze, do której prowadzi link *Korpus komunikatów medialnych oficerów prasowych* zamieszczony w rozprawie.

Rozdział V (s. 55 - 79), który liczy 25 stron, poświęcony został dyskursowi policyjnemu. Autorka rozprawy włącza się w nurt lingwistyczny badań nad dyskursem policyjnym, eksponując jego dwumiarowość (ochrona mieszkańców, utrzymywanie porządku społecznego i karanie sprawców). Autorka rozprawy wymienia gatunki dyskursu policyjnego (m. in. notatka służbowa, protokół zatrzymania osoby, protokół przeszukania osoby, protokół zatrzymania rzeczy, formularz tzw. niebieskiej karty), które mogłyby się spać przedmiotem odrębnych opracowań).

Na szczególne uznanie zasługuje opracowanie układu dyskursów (tematów cząstkowych) skoncentrowanych wokół dyskursu policyjnego oraz kampanii *Nie reagujesz – akceptujesz* (s. 79).

Rozdział VI (s. 80 - 89), liczący 10 stron, poświęcony został opisowi kampanii *Nie reagujesz – akceptujesz*, której celem było uwrażliwienie mieszkańców Śląska na przypadki łamania prawa, określane jako przestępstwa szczególnie uciążliwe społecznie.

W Rozdziale VII (s. 90 - 183), liczący 94 stron, najbardziej obszernym, dokonano analizy materiału badawczego. Na pochwałę zasługuje stosowanie analizy pragmatycznej, stylistycznej, ikonicznej oraz multimodalnej, zwrócenie przez Doktorantkę uwagi na aspekt pragmatyczny i stylistyczny gatunków prasowych zidentyfikowanych w kampanii, następnie na gatunki etykietalne. Autorka przeprowadziła także analizę ikoniczną plakatu, awatarów, logo oraz fotografii akcji, a także analizę multimodalną dwóch spotów reklamowych. Doktorantka opracowała także hierarchiczny układ nazw sygnałów kampanii *Nie reagujesz – akceptujesz*, wyeksponowała środki nazywające wartości w kampanii w odniesieniu do mieszkańców Śląska oraz ich działań, środki nazywające wartości w kampanii w odniesieniu do sprawców przestępstw oraz ich działań, wyniki analizy wydźwięku emocjonalnego słów użytych w tekstach kampanii *Nie reagujesz – akceptujesz*.

Przedmiotem badań w Rozdziale VIII (s. 184 - 205), liczącym 22 strony, są komentarze, dotyczące obecności kampanii w mediach oraz komentarze internetowe, dotyczące społecznego odbioru kampanii. Badanie przeprowadzono na profilach kampanii na materiałach serwisu społecznościowego Facebook, gdzie zidentyfikowano 208 postów, słowa najczęściej występujące w korpusie badawczym na podstawie tytułów publikacji, słowa kluczowe występujące w kampanii, słowa najczęściej występujące w komentarzach internetowych. Do korpusu prowadzi specjalny link *Obecność Kampanii na Facebooku*.

Bibliografia obejmuje duży wybór wielu tekstów źródłowych – 187 pozycji.. Można w niej znaleźć pozycje starsze, klasykę i opracowania bardziej współczesne, dotyczące poszczególnych aspektów teoretycznych omawianego tematu.

Edycja tekstu jest poprawna i staranna. Praca napisana została wzorcowa polszczyzną i trudno znaleźć w niej jakiegokolwiek usterki językowe, może stanowić wzór dla tego typu rozpraw. Na wysoką ocenę zasługuje wysoki poziom stylistyczno-językowy rozprawy i kultura języka Autorki. Niemniej w kilku miejscach Doktorantka nie ustrzegła się drobnych potknięć, a w szczególności powtórzeń, np. na s. 50-51 oraz s. 157: *nie są już wykorzystywane w*

kontynuowanej do dziś kampanii z powodu m.in. „zaprzestania współpracy z niektórymi podmiotami biorącymi czynny udział w czasie ich tworzenia i publikowania (s. 50-51); nie są już wykorzystywane w kontynuowanej do dziś kampanii z powodu m.in. „zaprzestania współpracy z niektórymi podmiotami biorącymi czynny udział w czasie ich tworzenia i publikowania” (s. 157); w każdym województwie policja ma w każdym województwie swoją maskotkę (s. 63); W drodze do efektów badawczych zastosuję analizę zastosuję analizę pragmatyczną, stylistyczną, ikoniczną oraz multimodalną (s. 90); stosowania zamiennie myślnika zamiast łącznika, np. *komunikacyjno – społecznych* (s. 13) zamiast *komunikacyjno-społecznych*; *działania obserwacyjno – rozpoznawcze* zamiast *obserwacyjno-rozpoznawcze* (s. 129).

Brak natomiast w wersji elektronicznej streszczenia rozprawy zarówno w języku polskim, jak i w języku angielskim. Oba streszczenia zostały zamieszczone w nadesłanej mi wersji papierowej (wydruk komputerowy).

Sugerowałabym również ujednoczenie zapisu *securitologia* i *sekuritologia* (s. 39). Ponadto wystąpił niejednorodny zapis nazwy *Policja* (lub *policja*). Zapis wielką literą *Policja* pojawił się 427 razy, a zapis *policja* małą literą - 282 razy, np. *Oficerowie prasowi Policji* (s. 2); *podjęły współpracę z Policją* (s. 14); *współczesna polska Policja* (s. 55); dla porównania: *termin policja* (s. 55); *w każdym województwie policja ma w każdym województwie swoją maskotkę* (s. 63); *Pełniąc funkcję oficera prasowego siemianowickiej policji* (s. 119); *strony internetowe śląskiej policji* (s. 158); *Współcześnie policja postrzegana jest* (s. 57); *przyjmuję, że użycie tej barwy ma na celu nawiązanie stricte do instytucji, a więc do policji.* (s. 182 i na tej samej stronie *wyeksponować rolę Policji*).

Zauważmy, iż *Wielki słownik ortograficzny PWN* pod red. E. Polańskiego (Warszawa 2017), *Uniwersalny słownik języka polskiego PWN* pod red. S. Dubisza (Warszawa 2003) zamieszczają wyłącznie pisownię *policja* w znaczeniu ‘organ państwowy zorganizowany w sposób wojskowy, powołany do ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego’; ‘funkcjonariusze tego organu’; pot. ‘budynek mieszczący urząd tego organu, posterunek policji, komenda policji’. W znaczeniu ‘jakakolwiek część tej instytucji’ należy go pisać małą literą (np. *interwencja policji, patrol policji*).¹ Natomiast w *Ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji* (DzU 1990 nr 30 poz. 179), nazwa własna została zapisana wielką literą.

¹ <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/Policja-czy-policja;18547.html>

Są to bardzo drobne usterki, które w żadnej mierze nie zmieniają mojego wyłącznie pozytywnego odbioru recenzowanej rozprawy. Na podkreślenie zasługuje bardzo duże zaangażowanie Autorki w przygotowanie finalnej wersji dysertacji, zarówno pod względem merytorycznym, jak i edytorsko-graficznym.

Dyskusja

W ramach dyskusji chciałabym, aby Doktorantka odniosła się do kwestii dyskursu o bezpieczeństwie w refleksji humanistycznej, nawiązując do mojej propozycji stworzenia subdyscypliny - lingwosecuritologii i spróbowała nakreślić perspektywę prowadzenia badań w tym zakresie w przyszłości. Co byłoby największym wyzwaniem w tym zakresie? Czy Doktorantka zamierza rozwijać ten koncept?

Podsumowanie i wniosek

Rozprawa jest wartościowym opracowaniem naukowym wzbogacającym wiedzę na temat dyskursu policyjnego. Doktorantka wykazała się ogromną wiedzą językoznawczą i potrafiła tę wiedzę wykorzystać do własnych celów. Moja ocena rozprawy jest jednoznacznie pozytywna. Materiał został przeanalizowany wnikliwie, z dobrą znajomością warsztatu językoznawczego potrzebnego do tego typu badań.

Praca jest nowatorska i świadczy o bardzo dobrym opanowaniu metodologii lingwistycznej. Stanowi dowód obszernej wiedzy autorki oraz potwierdzenie predyspozycji i umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Recenzowana rozprawa stanowi wzorzec, według którego można przeprowadzić opracowania lingwistyczne innych policyjnych kampanii przy uwzględnieniu i wyeksponowaniu praktyk dyskursywnych Policji oraz odbiorców kampanii w mediach masowych, nowych mediach i nowych nowych mediach przy użyciu narzędzi - multimodalnej analizy tekstu, analizy dyskursu, z zastosowaniem analizy pragmatycznej, stylistycznej, ikonicznej oraz multimodalnej.

Konkluzja

Stwierdzam, że opiniowana rozprawa mgr Jagody Overbeek *Odbiór społeczny zaprojektowanych praktyk dyskursywnych. Przypadek policyjnej kampanii „Nie reagujesz-akceptujesz”* spełnia warunki określone w artykule 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Praca stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wskazuje na posiadanie przez Doktorantkę ogólnej wiedzy teoretycznej w dyscyplinie językoznawstwo oraz na umiejętność samodzielnego prowadzenia przez nią pracy naukowej. Uważam zatem, że rozprawa odpowiada wszelkim wymogom stawianym pracom doktorskim i wnoszę o dopuszczenie mgr Jagody Overbeek do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

